

serzenişleridir; inançsızlığın değil, tam tersine güçlü ve sarsılmaz imanın Allah'ı yanı başında hissettiren kurbîyetin eseridir. Mehmed Âkif, "Yâ rab, bu uğursuz gecenin yok mu sabahı!"; "İlâhî, emrinin âvâre bir mahkûmudur âlem!"; "Ağzım kurusun, yok musun ey adl-i ilâhî!" mısralarıyla arbedenin yeni ve güzel örneklerini vermiştir.

BİBLİYOGRAFYA:

Ca'fer Seccâdî, *Ferheng*, "dilâl" md.; Ebû Tâlib el-Mekkî, *Ėutû'l-kulûb*, Kahire 1961, II, 107-109; Gazzâlî, *İhyâ*, IV, 331; Baklî, *Meşrebü'l-ervâh*, s. 181.

SÜLEYMAN ULUDAĞ

ARBERRY, Arthur John

(1905-1969)

İngiliz şarkiyat âlimi.

İngiltere'de Portsmouth şehrinde doğdu, daha küçükken anne ve babasından edebiyat zevki alan Arberry, 1924'te Cambridge Pembroke Koleji'nin Eski Yunan ve Latin Edebiyatı Bölümü'ne girdi; gösterdiği başarı üzerine Arapça ve Farsça öğrenmeye yöneltildi. 1927 yılında Arapça öğrencisi iken R. A. Nicholson ile tanışıp onun öğrencisi ve en yakın dostu oldu; tasavvufa merak duyması da Nicholson'ın tesiriyle başlamıştır.

1932'de Kahire Üniversitesi'nin Eski Yunan ve Latin Edebiyatları Bölümü başkanlığını üstlendi. Bu arada Filistin, Lübnan ve Suriye'ye gidip yapacağı çalışmalar için malzeme topladı. 1934'te C. A. Storey'den boşalan Londra India Office Kütüphanesi'nde vazife aldı. Âlim bir kütüphaneci olarak buradaki verimli çalışmalarına devam ederken 1939'da Savunma Bakanlığı'nın Liverpool'daki Posta Sansür Dairesi'ne ve altı ay sonra da Londra'da Enformasyon Bakanlığı'nda bir göreve tayin edildi. Bu sıralarda Arberry'nin Doğu'yu Batı'ya tanıtmaya işini hayatının sonuna kadar bir vazife edinmeye karar verdiği anlaşılmaktadır. Nitekim son görevi sırasında topladığı bol malzemeye dayanarak İslâmiyet'le ilgili çok sayıda kitap hazırladı. Bu hususta kendisi şöyle demektedir: "Doğu ve Doğu halkı hakkındaki gerçek, Batılı'nın zihnine yerleştirilmeden önce, bir yığın saçmalıklar, yanlış anlamalar ve kasıtlı yalanların ortadan kaldırılması gerekir. Bu temize çıkarma işlemini yerine getirmek vicdan sahibi bir şarkiyatçının vazifesinin bir parçasıdır. Ancak bu araştırmacı hiçbir zaman bunun kolay ve

mükâfatı bol bir iş olduğunu zannetmemelidir." Arberry'nin bu hususta gösterdiği şahsî gayreti ortaya koyan doksan civarında kitap ile yetmişden fazla makale ve çeşitli neşriyatı bulunmaktadır. 1944'te V. F. Minorsky'nin emekliye ayrılması üzerine The School of Oriental and African Studies'e Farsça profesörü olarak tayin edildi, iki yıl sonra da aynı yerde Arapça Kürsüsü ve Ortadoğu Bölümü başkanlığına getirildi; ancak 1947'de Cambridge'te C. A. Storey'den boşalan kürsüye geçmesi sebebiyle burada kısa süre kaldı. 1950 yılı başlarında Kur'an'ın yeni bir tercümesini yapma görevini üstlendi ve bu büyük görevi yerine getirmeye çalışırken çektiği zahmet sebebiyle esasen pek düzenli olmayan sağlığı tamamen bozuldu. Bir ara Malta'ya dinlenmeye gitti; dinlenirken de adanın çeşitli resimlerini yaptı. 1960 yılında Cambridge'te Ortadoğu'nun modern sosyal ve politik gelişmeleri ile ilgilenen ve şimdi Faculty of Oriental Studies ile birleştirilmiş olan Middle East Centre'ı kurup ilk başkanı oldu. 1961'de Cambridge'te tavsîyesinin benimsenmesi üzerine Türkçe öğretimini başlattı; aynı şeyi Urdu dili için de yapmak istedi, ancak bu isteğini gerçekleştirmedi. Bunlardan başka Kahire ve Şam'daki Arap Dili akademilerinin ve İran Dili Akademisi'nin muhabir üyeliğini, UNESCO'nun tercüme komitesi ile Tahran'daki İngiliz-Fars Tetkikleri Enstitüsü'nün ikinci başkanlıklarını yaptı. Ayrıca kendisine birçok akademik unvan ve liyakat nişanı da verilmiştir. 1949'da İngiliz Akademisi'ne üye seçildi; Malta Üniversitesi kendisine 1963'te fahri doktor unvanı verdi; 1964'te İran Şahı Rızâ Pehlevî onu en üst dereceden "nişân-ı dâniş" ile taltif etti.

Tefsir, hadis, tasavvuf, dil ve edebiyat başta olmak üzere çeşitli konularda eser vermiş olan Arberry en çok, manzum bir eseri yine manzum olarak tercüme etme yönüyle tanınmıştır. Çocukluğundan beri klasik edebiyatla meşgul olması ona nazım zevki kazandırmıştı. Neşredilmiş eserlerinin çokluğuna rağmen el yazısının ancak kendisi tarafından çözülebileceğini ifade edip onları bizzat daktilo eden, daima utangaç ve çekingen davranan, fertleri birbirlerine bağlı aile hayatını seven bir ilim adamıydı. Kitaplarından ve çalışmalarından alıkoymaya için seyahatten çekinirdi; buna karşılık da çeşitli İslâm ülkelerinden birçok genç araştırmacı onun pek çok

alandaki geniş bilgisinden faydalanmak için Cambridge'e akın ederlerdi.

Eserleri. Çok sayıdaki eserlerinden belli başlılarını telif, tercüme, neşir ve kataloglar olarak dört grupta toplamak mümkündür:

Telifler. *An Introduction to the History of Sufism* (London 1942); *British Contributions to Persian Studies* (London 1942); *British Orientalists* (London 1943); *Sufism* (London 1950); *Revelation and Reason in Islam* (London 1957); *Classical Persian Literature* (London 1958); *The Legacy of Persia* (Oxford 1953); Arapça tercümesi *Türâşü Fâris*, Kahire 1959); *Arabic Poetry* (London 1965).

Tercümeler. *Majnûn Laylâ* (Kahire 1933, Ahmed Şevki'nin *Mecnûn ve Leylâ*'sının İngilizce'ye manzum tercümesi); *The Mawâğif and Mukhâtabat of al-Niffârî* (London 1935, Nifferî'nin *Kitâbü'l-Mevâkıf ve Kitâbü'l-Muhâtabât*'inin tercümesi); *The Doctrine of the Sufis* (Cambridge 1935, Kelâbâzî'nin *Kitâbü't-Ta'arruf*'unun tercümesi); *The Tulip of Sinai* (Lahore 1947, İkbâl'in *Sinâ Lale*'sinin tercümesi); *Persian Psalms* (Lahore 1948, İkbâl'in *Zebûr-i 'Acem*'inin tercümesi); *The Rubaiyat of Jalal al-Din Rumi* (London 1949); *The Rubaiyat of Omar Khayyam* (London 1951, 1952); *Modern Arabic Poetry* (London 1950, İngilizce manzum tercüme); *The Ring of the Dove* (London 1953, İbn Hazm'in *Ṭavku'l-ḥamâme*'sinin tercümesi); *The Mysteries of Selflessness* (London 1953, İkbâl'den tasavvufî şiirler); *The Holy Koran* (London 1953, bir mukaddime ve Kur'an'dan bazı sûrelerin tercümeleri); *The Koran Interpreted* (I-II, London 1955, Kur'an'ın tamamının İngilizce tercümesi). Bir önceki eserde Kur'an'ın Batı'da dikkatleri fazla çekmemesinin başlıca sebebi olarak mevcut tercümelerin yetersizliği ve orijinal metnin belâgat ve estetiğini yansıtmamalarını gösteren Arberry, yıllarca süren titiz bir çalışmayla bu tercümeyi yaptırmıştır. 1955'te New York'ta tek ciltlik bir neşri de yapılan bu eser 1964'te Oxford University Press'in *World Classics* adlı serisine dahil edilmiş ve 1964-1983 yılları arasında Amerika ve İngiltere'de dokuz basısı yapılmıştır. *The Seven Odes* (Edinburgh 1957, yedi muallaka şairinden tercüme); *Tales from the Mesnevî* (Londra 1961-1963, Mevlânâ'dan hikâyeler); *Mystical Poems of Rumi* (Chicago 1968, Mevlânâ'dan tasavvufî şiirler); *Complaint and*

Answer (Lahore, ts., İkbâl'in şiirlerinin İngilizce'ye manzum tercümesi).

Neşirler. Nifferî, *Kitâbü'l-Mevâkıf ve Kitâbü'l-Muḥâtabât* (Kahire 1934); Ke-lâbâzî, *Kitâbü'l-Ta'arruf* (Kahire 1934); *Specimens of Arabic and Persian Palaeography* (London 1939); Tirmizî, *Kitâbü'r-Riyâza* (Kahire 1947); *Religion in the Middle East* (I-II, Cambridge 1969).

Kataloglar. *Catalogue of the Arabic Manuscripts in the Library of the India Office* (II/2 Sufism and ethics, Oxford 1936); *Catalogue of the Library of the India Office* (II/6 Persian books, Londra 1937); *A Second Supplementary Handlist of the Muhammadan Manuscripts in the University and Colleges of Cambridge* (Cambridge 1952); *A Handlist of the Arabic Manuscripts in the Chester Beatty Library* (I-VII, Dublin 1955-1964); *A Catalogue of the Persian Manuscripts and Miniatures in the Chester Beatty Library* (Dublin 1959-1962); *The Koran Illuminated. A Hand-list of the Korans in the Chester Beatty Library* (Dublin 1967).

BİBLİYOGRAFYA :

Necib el-Akiki, *el-Müsteşrikûn*, Kahire 1980, II, 136-138; Abdurrahman Bedevî, *Mevsû'â-tü'l-müsteşrikin*, Beyrut 1984, s. 5-8; S. A. Skil-liter, "Arthur John Arberry", *BSOAS*, XXXIII (1970), s. 364-367; R. B. Serjeant, "Professor Arthur John Arberry", *JRAS*, sy. 1 (1970), s. 96-98; G. M. Wickons, "Arthur John Arberry", *Proceedings of the British Academy*, sy. 58, London 1972, s. 355-366; Mofakhar Hussain Khan, "English Translations of the Holy Qur'an: A Bio-bibliographic Study", *IQ*, XXX/2 (1986), s. 87-88; E. P. Elwell-Sutton, "Arberry", *Elr.*, II, 278-279.

TEVFIK RÜSTÜ TOPUZOĞLU

ARCHIVES ASIATIQUES

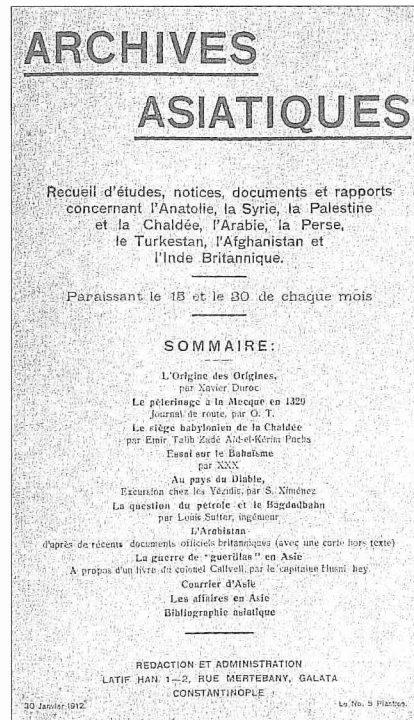
İstanbul'da,
belli başlı İslâm ülkeleri hakkında
her türlü incelemeleri
yayınlamak üzere hazırlanan
Fransızca dergi.

S. Ximenez tarafından idare edilen ve her ayın 15'i ile 30'unda çıkacağı bildirilen derginin ilk sayısı 15 Ocak 1912'de yayımlanmıştır. Derginin kapağında "Recueil d'études, notices, documents et rapports concernant l'Anatolie, la Syrie, la Palestine et la Chaldée, l'Arabie, la Perse, le Turkestan, l'Afghanistan et l'Inde Britannique" (Anadolu, Suriye, Filistin, Kalde [Mezopotamya], Arabistan, İran,

Türkistan, Afganistan ve Hind'e dair notlar, belgeler ve raporlar külliyyatı) kaydı yer almaktadır. 16.5 × 24.5 cm. ölçüsünde kırk sekiz sayfalık fasiküller halinde Be-yoğlu'nda F. Loeffler Basımevi'nde basılan derginin iç kapağında, dergi idarehanesinde aynı zamanda bir bilgi verme merkezi de kurulduğu haber verilmektedir. Abonelere ücretsiz faydalanma imkânı sağlayacak olan bu servis, başlıkta adı geçen memleketler ve yerler hakkında ilmi, tarihî ve iktisadî bilgileri vereceğini ilân etmektedir. Yine bu ilânda, bürolarında muntazam düzenlenmiş dosyalarda günü gününe tamamlanmış olarak tarihçiler, arkeologlar, jeologlar, mühendisler, ziraatçılar, mimarlar, haritacılar, turistler, tüccarlar, sanayiciler, kamu inşaatçıları ve madenciler gibi çeşitli meslek erbabının sorularını cevaplayacak bilgilerin toplandığı da ifade edilmiştir. Bu kadar geniş bir sahada faaliyet göstermek iddiasında olan derginin 1912 yılında ancak 4. sayıya kadar ayda iki defa çıkabildiği, 5. sayıdan itibaren her fasikülün çift sayı numarası aldığı görülmektedir.

Tam bir koleksiyonuna rastlanamayan derginin yayın süresinin 1912 yılını aştığı

Archives Asiatiques'in kapağı

sanılmamaktadır. Derginin müdürü olan S. Ximenez, *L'Asie Mineure en ruines* adlı Paris'te basılmış bir kitabın da yazarıdır. Derginin içindeki makalelerin hemen hepsi yabancı yazarların kaleminden çıkmıştır. Özel kütüphanemizde bulunan 1-10. sayılarda Mezopotamya'da yapılan bayındırlık işleri, bir hac seyahatinin hikâyesi, Yezîdîler, Hindistan'da üniversiteler, Anadolu'da petrol, Bahâîlik, Bağdat demiryolu, Arabistan, İran demiryolu, Bâbülmendep, Türk-İran sınırı, Basra vilâyeti, Moka'da (Yemen) görülenler, Hindistan'da İslâmiyet, İran'ın güneyinde yollar, Bâbil'in kalkınışı (Hindiye Barajı), Kaçar sülâlesi, Aden, Suriye vilâyetleri, Mâzenderan, kekle Dicle'de seyahat, Bağdat-Basra demiryolu, Müsevî İspanyolcası'nda Türkçe, Anadolu'da keçi çeşitleri, Mezopotamya'da sulama ve Ölüdeniz konularında kaleme alınan makaleler bulunmaktadır. Derginin her sayısının sonunda haberlere ayrılmış küçük bir bölüm de yer almaktadır. Irak'taki sulama işlerine dair birkaç makale Reşid Hayri Bey tarafından yazılmış olup kısa bir kitap tenkidi ise yüzbaşı Hüsnü Bey imzasını taşımaktadır. Türk oldukları tahmin edilen bu müelliflerin dışında Emîr Tâlibzâde Abdülkerim Paşa, Muhammed Câfer, Mirza Muhammed Cevad Kazi, Ahmed Zeki Paşa gibi Mısır, İran ve Hintli bazı müslüman yazarların imzalarına da rastlanmaktadır.

Derginin içinde Osmanlı Devleti'nin son yıllarında bilhassa Suriye-Irak ve Arabistan bölgelerine dair oldukça dikkate değer bilgiler bulunmakla beraber, bazı yazı ve kısa haberlerde Osmanlı Devleti ile Türkler'e ve Osmanlı idarecilerine karşı düşmanca görüşlere de yer verildiği dikkati çekmektedir.

Archives Asiatiques'in bazı eksik koleksiyonları şu kütüphanelerde bulunmaktadır: Atatürk Kitaplığı (Belediye Ktp., 15 Mart sayısı dışında 1912 yılına ait 15 Ocak-30 Haziran sayıları), İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi (1912 yılı sayıları), Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi (1912 yılı Temmuz-Ağustos sayıları), Paris Ecole des Langues Orientales kütüphanesi (yalnız 2, 5-8, 11-12. sayıları).

BİBLİYOGRAFYA :

G. Groc — İ. Çağlar, *La Presse Française de Turquie de 1795 à nos Jours, histoire et catalogue*, İstanbul, ts. [1985 ?], s. 66-67 (derginin çeşitli kütüphanelerde bulunan sayıları hakkında).

SEMAVİ EYİCE